

	คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง : โครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงวัย	
	กอง/กลุ่ม : กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ / กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	
	หน้าที่ : 1/7	
	วันที่เริ่มใช้ :	แก้ไขครั้งที่ : 0

1. วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุแสดงศักยภาพนำความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม แลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากภูมิปัญญา
2. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์สู่ลูกหลานในชุมชน และเผยแพร่อนุรักษ์ภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์
3. เพื่อผู้สูงอายุได้สร้างความสัมพันธ์ ความเข้าใจที่ดีระหว่างวัย และคนทุกวัยเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ

2. ขอบเขต

แผนการขับเคลื่อนภารกิจคลังปัญญาผู้สูงอายุภายใต้ โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาทุนมนุษย์ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และส่งเสริมอัตลักษณ์ ในนิคมสร้างตนเองของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยการดึงศักยภาพของผู้สูงอายุให้ได้แสดงศักยภาพผ่านกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา ภูมิความรู้ ประสบการณ์ แก่บุคคลอื่นทุกช่วงวัยและสืบสานภูมิปัญญาให้คงอยู่กับชุมชน โดยดำเนินการในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง 25 แห่ง ใน 22 จังหวัดทั่วประเทศ เป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี และสร้างความเข้าใจที่ดีระหว่างวัยให้คนทุกวัยได้เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

3. คำนิยาม

ผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีภูมิความรู้ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาสมควรส่งเสริมให้เป็นทรัพยากรที่เข้มแข็งและมีคุณค่า ให้อยาวนานที่สุด ซึ่งปัจจุบันทั่วประเทศมีผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียน เป็นคลังปัญญาผู้สูงอายุกว่า 34,000 คน เป็นผู้มีความรู้และมีจิตอาสาพร้อมจะถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม กรมกิจการผู้สูงอายุจึงได้ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนให้คลังปัญญาผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย โดยจำแนกสาขาภูมิปัญญาต่าง ๆ 24 สาขา ได้แก่

- (1) การศึกษา
- (2) การแพทย์และสาธารณสุข
- (3) การเกษตร
- (4) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (5) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- (6) วิศวกรรม
- (7) สถาปัตยกรรม
- (8) การพัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชน และการสังคมสงเคราะห์
- (9) กฎหมาย
- (10) การเมืองการปกครอง

	คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง : โครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงวัย	
	กอง/กลุ่ม : กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ / กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	
	หน้าที่ : 2/7	
	วันที่เริ่มใช้ :	แก้ไขครั้งที่ : 0

- (11) ด้านศิลปะ¹ วัฒนธรรม² ประเพณี³
- (12) ศาสนา จริยธรรม
- (13) พาณิชยกรรมและบริการ
- (14) ความมั่นคง
- (15) การบริหารจัดการและบริหารธุรกิจ
- (16) การประชาสัมพันธ์
- (17) การคมนาคมและการสื่อสาร
- (18) พลังงาน
- (19) การต่างประเทศ
- (20) อุตสาหกรรม หัตถกรรม จักสาน
- (21) ภาษา วรรณคดี
- (22) ด้านวาทยศิลป์
- (23) ด้านอาหารและเครื่องดื่ม
- (24) ด้านอื่น ๆ

¹ ปรับเนื้อหารายละเอียดคำอธิบายสาขาภูมิปัญญาทั้ง 24 สาขา/ด้าน (ณ วันที่ 7 ตุลาคม 2567)
(โดย กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ)

ทะเบียนคลังปัญญาผู้สูงอายุ หมายถึง ระบบทะเบียนข้อมูลคลังปัญญาผู้สูงอายุ สำหรับการขึ้นทะเบียนข้อมูลคลังปัญญาผู้สูงอายุทั่วประเทศ

การส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาผู้สูงอายุ หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติงานที่จะทำให้เกิดการนำผู้ขึ้นทะเบียนคลังปัญญาผู้สูงอายุ ไปถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ ให้แก่คนทุกช่วงวัย เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อื่น ชุมชน และประเทศชาติ

¹ ศิลปะ แบ่งได้ 2 ประเภท

- ด้านวิจิตรศิลป์ แบ่งออกเป็น 6 แขนง ได้แก่ จิตรกรรม (ภาพเขียน) ประติมากรรม(ภาพปั้น) สถาปัตยกรรม (งานก่อสร้าง) วรรณกรรม (บทประพันธ์) ดนตรี และนาฏศิลป์(การขับร้อง,การบรรเลง) และการพิมพ์ภาพ เป็นต้น
- ด้านประยุกต์ศิลป์ แบ่งออกเป็น 5 แขนง ได้แก่ พาณิชยศิลป์(ศิลปะเพื่อประโยชน์ทางการค้า) มัณฑนศิลป์(ศิลปะการตกแต่ง) อุตสาหกรรมศิลป์ (ศิลปะออกแบบผลิตภัณฑ์) หัตถศิลป์ (ศิลปะที่ใช้ฝีมือ) และการออกแบบ เป็นต้น

² วัฒนธรรม แบ่งได้ 2 ประเภท

- วัฒนธรรมทางวัตถุ คือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสุทางกาย เช่น ยานพาหนะ ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องป้องกันตัวให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง
- วัฒนธรรมทางจิตใจ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ เพื่อให้เกิดปัญญาและมีจิตใจที่งดงาม เช่น ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม คติธรรม ตลอดจนศิลปะ วรรณคดี และระเบียบแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น

³ ประเพณี คือกิจกรรมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมา เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อสังคม แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประเพณีเกี่ยวกับสังคม ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา รวมถึงพระราชพิธีและรัฐพิธี

	คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง : โครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงวัย	
	กอง/กลุ่ม : กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ / กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	
	หน้าที่ : 3/7	
	วันที่เริ่มใช้ :	แก้ไขครั้งที่ : 0

4. ความรับผิดชอบ

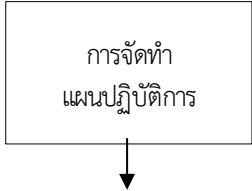
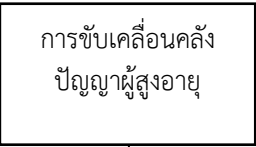
กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

5. ระเบียบปฏิบัติ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 (4) การส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาตนเอง และพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนพัฒนาการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่าย

6. ขั้นตอนและรายละเอียดการปฏิบัติงาน

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียดงาน	ผู้รับผิดชอบ
1		1 สัปดาห์	ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์ด้านผู้สูงอายุ นโยบาย แผนงาน และผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานโครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงวัย	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียดงาน	ผู้รับผิดชอบ
2		2 วัน	การจัดทำแผนปฏิบัติโครงการเสริมพลังคลังปัญญา เพื่อพัฒนาผู้สูงวัยเพื่อกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลาดำเนินงาน จำนวนกลุ่มเป้าหมาย งบประมาณที่ใช้ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลที่คาดว่าจะได้รับ	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ
3		10 เดือน	ให้สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด ดำเนินการร่วมกับ นิคมสร้างตนเอง โดยดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาทุนมนุษย์ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และส่งเสริมอัตลักษณ์ในนิคมสร้างตนเอง (นิคม Next) โดยดำเนินการตามขั้นตอน	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด

	คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง : โครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงวัย	
	กอง/กลุ่ม : กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ / กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	
	หน้าที่ : 4/7	
	วันที่เริ่มใช้ :	แก้ไขครั้งที่ : 0

			1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาในพื้นที่นิคมสร้างตนเอง/ พื้นที่รับผิดชอบของ พมจ.ภายใต้ กิจกรรมสร้างชุมชนระหว่างวัยด้วยภูมิปัญญา “ชุมชนระหว่างวัย เพื่อความสุขของคนทุกวัย” 1. คัดเลือกพื้นที่ / ตำบล ที่จะดำเนินกิจกรรม 2. จัดทำแผนการดำเนินงานโครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงวัย 3. สำรวจผู้สูงอายุในพื้นที่นิคมสร้างตนเองที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญใน 24 สาขาที่เป็นที่ประจักษ์ มีจิตอาสา พร้อมทั้งจะถ่ายทอดความรู้ให้กับคนทุกวัย หรือสร้างประโยชน์ให้เกิดแก่สาธารณะด้วยภูมิปัญญา เพื่อขึ้นทะเบียนเป็นคลังปัญญาผู้สูงอายุ 4. ขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุที่สำรวจเป็นคลังปัญญาผู้สูงอายุ ตามแบบฟอร์ม คปญ.1 5. ประสานงานศูนย์เด็กเล็ก หรือ โรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม โครงการภายใต้ component เด็กและเยาวชน ตามโครงการนิคม Next เพื่อจัดกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยคลังปัญญาผู้สูงอายุในพื้นที่ 6. จัดทำปฏิทินกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยดำเนินกิจกรรมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดกิจกรรมทุกวันศุกร์ เดือนละ 4 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง	
ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียดงาน	ผู้รับผิดชอบ
			7. ดำเนินกิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาตามแผน/ปฏิทินกิจกรรม พร้อมรายงานผลพร้อมทำแบบสอบถาม คปญ. 2 และ คปญ .3 8. รายงานผลการดำเนินกิจกรรมพร้อมภาพกิจกรรมให้กับกรมกิจการผู้สูงอายุ ตามแบบฟอร์ม คปญ.4	

	คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง : โครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุ	
	กอง/กลุ่ม : กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ / กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	
	หน้าที่ : 5/7	
	วันที่เริ่มใช้ :	แก้ไขครั้งที่ : 0

4	การติดตามผล การขับเคลื่อนงานคลัง ปัญญาผู้สูงอายุ ↓	2 เดือน	ติดตามผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานสำหรับนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบ การปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น	กลุ่มส่งเสริม และพัฒนา ศักยภาพ ผู้สูงอายุ
5	รายงานผลการ ดำเนินงาน	2 วัน	สรุปและรายงานผลการส่งเสริมภูมิปัญญาผู้สูงอายุ นำเสนอผู้บริหารทราบ	กลุ่มส่งเสริม และพัฒนา ศักยภาพ ผู้สูงอายุ

7. เอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง

8. แบบฟอร์มที่เกี่ยวข้อง

- 8.1 แบบฟอร์มคลังปัญญาผู้สูงอายุ (คปญ. 1)
- 8.2 แบบสอบถามคลังปัญญาผู้สูงอายุ (คปญ. 2)
- 8.3 แบบสอบถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา (คปญ. 3)
- 8.4 แบบรายงานผลการดำเนินงาน (คปญ. 4)

9.เอกสารบันทึก

ชื่อเอกสาร	ผู้รับผิดชอบ	สถานที่จัดเก็บ	ระยะเวลา	วิธีจัดเก็บ
1. แบบฟอร์มคลังปัญญาผู้สูงอายุ (คปญ. 1)	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	กองส่งเสริมศักยภาพ ผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	1 ปี	- file และข้อมูลใน ระบบอิเล็กทรอนิกส์
2. แบบสอบถาม คลังปัญญาผู้สูงอายุ (คปญ. 2)	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	กองส่งเสริมศักยภาพ ผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	10 เดือน	- เอกสาร และ file ข้อมูล
3. แบบสอบถามผู้เข้าร่วม กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา (คปญ. 3)	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	กองส่งเสริมศักยภาพ ผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	10 เดือน	- เอกสาร และ file ข้อมูล

	คู่มือการปฏิบัติงานเรื่อง : โครงการเสริมพลังคลังปัญญาเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุ	
	กอง/กลุ่ม : กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ / กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ	
	หน้าที่ : 6/7	
	วันที่เริ่มใช้ :	แก้ไขครั้งที่ : 0

4. แบบรายงานผลการดำเนินงาน (คปญ. 4)	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ/ พมจ.ทุกจังหวัด	10 เดือน	- เอกสาร และ file ข้อมูล
-------------------------------------	--	---	----------	--------------------------

10. ระบบการติดตามประเมินผล

ข้อกำหนด	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ความถี่	เอกสารที่ใช้ในการจัดเก็บ	หน่วยงานรับผิดชอบ
การเข้าร่วมกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา	จำนวนผู้สูงอายุและคนทุกวัยที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญา	2,500 คน	ทุกเดือน	แบบฟอร์มรายงานผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด	กลุ่มส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพผู้สูงอายุ
